

V kapitole nazvané *Hosana intelektuální kultuře* se Erich Mistrík zabývá otázkou intelektuální kultury a intelektuála ve vztahu k současnosti. V této souvislosti také zmiňuje morální stanovisko Sokratovo: být věrný svým hodnotám až do sebezničení.

Miroslav Tížik zkoumá ve své kapitole *O akademickém diskursu a jazyku*, jak pronikají ekonomické kategorie do oblasti výchovy a vzdělávání: vzdělanostní společnost se mění na vzdělanostní ekonomiku. Univerzity ovládá kultura auditu, která se soustřeďuje na procesy hodnocení, propojuje se akademická a podnikatelská sféra.

Akademickou půdou, která má oporu v antice, se zabývá příspěvek Františka Škvrndy nazvaný *Akademické hodnoty v antice*. Autor zde rozebírá některé antické pojmy, které dodnes podstatně charakterizují akademický svět. Studie začíná tradičním konceptem vzdělání, zmiňuje významné antické školy, ukazuje rozdíl

mezi homérským a předsokratovským pojetím člověka, význam sofistiky a filosofický dosah Akademie. Mezi antické akademické hodnoty počítá např. nezávislost intelektuála, přátelství, snahu o dobrý život či pojetí vědy jako konzistentního systému poznání.

Knihu jako celek charakterizuje určitě napětí, které ohlašuje už sám podnázev publikace: realita *versus* hodnoty. Autoři jsou si vědomi mnoha palčivých problémů, které jsou vlastní soudobému akademickému světu. V tomto smyslu je jejich počin výrazem angažovaného postoje, který představuje diagnózu některých rozšířených nemocí akademického světa a současně je výzvou k hledání řešení. Knihu lze doporučit těm, kteří usilují o zachování tradičních hodnot akademického života uprostřed překotných změn současnosti.

Aleš Prázný

Lojdrová, K. (2014). *Zvol si mou cestu! Edukační aktivity subkultury freeganů ve veřejném prostoru*. Brno: Masarykova univerzita.¹

V nakladatelství Masarykovy univerzity vyšla koncem roku 2014 pozoruhodná kniha „Zvol si mou cestu!“, která, jak uvádí podtitul publikace, pojednává o edukačních aktivitách subkultury freeganů ve veřejném prostoru. Její autorka, Kateřina Lojdrová, v ní nejen odborné veřejnosti nabízí pozoruhodné a dobře

strukturované informace o subkultuře, jejíž nositelé se vyznačují velmi specifickým životním způsobem, přičemž je pro ně typické, že vystupují jako svého druhu vzdělavatelé obracející se na většinovou společnost.

Jelikož pojem freeganství není často známý ani těm, kteří jinak chovají sym-

¹ Kniha je v elektronické podobě dostupná na <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/132936>

patie k alternativním životním stylům, je na tomto místě vhodné učinit krok jinak pro takovéto recenze publikací spíše nezvyklý a stručně freegany charakterizovat. Jedná se o lidi praktikující angažovanou verzi vegetariánství, resp. veganství, jež staví na etických zásadách neublížení zvířatům v kombinaci s radikální ekologickou a někdy též sociální kritikou sportovní kultury. Freegané vedou svůj boj za ekologicky šetrné chování také za pomoci poukazů na plýtvání potravinami, které místo toho, aby byly využity ke svému účelu, bývají častokrát z různých důvodů svými prodejci znehodnocovány. Také vůči tomu jsou vedeny protesty, jež nabývají nejrůznější podoby od happeningů po předávání podrobných instrukčních sdělení v mediálním či fyzickém veřejném prostoru (hudební a jiné kluby, náměstí apod.).

Je proto jasně zdůvodněno, proč Kaťka Lojdová ve své monografii pracuje s pojmem *veřejná pedagogika*, který se vztahuje k málo institucionalizovaným edukačním aktivitám odehrávajícím se ve veřejném prostoru. Dobře vysvětlen a tvůrčím způsobem je aplikován koncept *subkultury* (a spolu s tím *kontrakultury*). Ponechán stranou, a tedy nevyužit zůstal pojem *sociálního hnutí*, byť také zde (např. u autorů jako Melucci) bylo možné čerpat opory pro vysvětlení a analýzu toho, proč je některé aktivity části občanské společnosti adekvátní interpretovat jako jednoznačně edukační.

Knihu je třeba chápat jako daleko více než pouhé zpestření upozorňující na raritní téma. Důvodů pro to je více. V českém

pedagogickém a andragogickém kontextu zatím marginální problematika (občanského) vzdělávání neseného subkulturami a sociálními hnutími je v zahraničí recipována daleko častěji a jakoby „samozřejměji“. Jen např. v ročníku 2013 ve své kategorii vlivného časopisu *Adult Education Quarterly* najdeme dva články věnované právě veřejné pedagogice. Pokud se ve svém zkoumání občanského vzdělávání dospělých nezaměřujeme na to, co je vyžadováno od vysoce institucionalizovaných aktérů politického života (zejména stát, politické strany, popř. odbory či hlavní proud médií), ale vyjdeme z toho, co tematizuje politicky aktivní část občanské společnosti, je nasnadě právě práce s podněty nejrůznějších subkultur a hnutí.

Přístupy freeganů jsou pozoruhodné jejich zaměřením se na kritiku, která v sobě kombinuje sociální a ekologické motivy a v níž se setkávají i motivy etické s politickými. Přestože v probírané publikaci se přímo nevyskytuje pojem *life politics* (politika pro život) a nejsou v ní odkazováni sociologové jako Beck a Giddens, právě freeganství skvěle koresponduje s vědeckým uchopením a současně každodenní realitou prolnutí světa vysoce soukromého (tělo, zdraví) s oblastí etiky a politiky. Styčnou plochou mezi nimi nezřídka bývá právě sféra spotřeby (jejího omezování a regulace).

Sféra osobního je spjata se skupinovými aktivitami, jež jsou situovány lokálně (v probíraném případě se místem realizace výzkumu stalo Brno). Současně je zjevné, že podhoubím pro vznik a rozvoj diskutované subkultury jsou problémy globálního

charakteru (stav životního prostředí včetně změny klimatu apod.).

Většina textu publikace představuje, rozvádí a dává do souvislostí poznatky, která autorka získala pomocí svého výzkumu mezi freegany. Jako nosným se ukázal etnografický přístup. Ten umožnil získat plastický obraz specifické reality, k níž se výzkumník může přibližovat právě díky tomu, že sleduje jednání a prožívání aktérů. Jinými slovy, zvolený postup umožnil úspěšně překročit rovinu popisu reality viditelné i pro v subkultuře přímo neangažované zájemce.

Přitažlivost představovaného titulu může kromě jiného spočívat v aktuálnosti a naléhavosti problémů sociální reality, k níž se freegané specifickým způsobem vyslovují. Prostě vyjádřeno, všichni jsme konzumenti a všichni máme starost o své tělo a zdraví, které neustále reflektujeme. To platí přes zřejmou skutečnost, že pro většinou společnost freegané jsou a nejspíše i dlouho zůstanou sorva více než kulturně vzdálenou skupinou.

Pro odborníky zabývající se vzděláváním (dospělých) je kniha podnětná minimálně jako výpověď o podobě učení se dospělých, které je v českém kontextu dlouhodobě mimo zorné pole výzkumníků. Ti svou pozornost orientují převážně na formální a neformální podobu vzdělávání, které se odehrává v (k tomu specializovaných) organizacích. Pokud je tematizováno málo formalizované vzdělávání a/nebo informální učení, děje se tak spíše u „konvenčnějších“ oblastí, jako je pracovní život. Nyní máme příležitost seznámit se s řadou edukačních snah z oblasti, která

působí jako určité osvěžující rozšíření již popsaného pole.

Téma edukace sice není pro subkulturu freeganů ústředním zdrojem existence, daná subkultura je jako každá srovnatelná subkultura především vyjádřením životního stylu kombinovaným s aktivismem. Právě idealismus, expresivita, snaha zaujmout druhé a získat je jako následovníky jsou neoddelitelné od edukace nebo alespoň učení, byť tato role nemusí být svými příslušníky zmiňované subkultury chápána jako jedna z dominantních.

Publikace *Zvol si mou cestu!* je díky své interdisciplinaritě pozvánkou na cestu, která může být podnětná pro experty a zájemce o rozličné sociální vědy, neboť uplatněná perspektiva, jakkoli se ukazuje coby nosná a především až překvapivě přirozená, nebyla zatím v české pedagogice a andragogice rozvíjena. Vzdělávací aspekt jedné vybrané subkultury pak není natolik idiosynkratický, aby jej nebylo možné do jisté míry zobecňovat a v knize nabídnuté poznatky nekonfrontovat s jinými srovnatelnými fenomény.

Jako každý novátorský příspěvek je představovaný výzkum svým způsobem ohrožený vlažným přijetím, přičemž však zároveň nabízí rozvoj nových neotřelých způsobů poznávání. Zdá se, že druhá varianta má v daném případě mnohem lepší vyhlídky než varianta první. To je zvláště cenné v době, která je sice typická rostoucím zájmem o subkultury spojené s alternativními způsoby života, nicméně za situace, kdy je tento zájem vykoupen povrchností, v níž subkultury chápeme jen jako specifickou módu nebo sebevyjád-

dření bez zájmu o okolní svět a jeho problémy. Jinými slovy, „v kurzu“ jsou jakoby alternativy (či spíše „alternativy“) bez silných pozitivních programových stránek, které spíše než vystoupení ze vzorců módy

a spotřeby připomínají jen jejich obměny. Ty pak jen těžko představují „zpochybnění kódů“, poskytující podnět k obratu v myšlení, tedy k intenzivnímu učení.

Martin Kopecký